

БОРИД Mo_2NiB_2 : СПОСІБ КРИСТАЛІЗАЦІЇ ТА ВЛАСТИВОСТІ

Кублій В.З., Уткін С.В., Слєпцов С.В., Бондар А.А., Великанова Т.Я.

Інститут проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича
03680 Київ-142, вул., Кржижановського, 3; kublil@ipms.kiev.ua

Система Mo-Ni-B становить інтерес як базова для розробки безвольфрамових твердих сплавів. Їх тверда складова – багатокомпонентна фаза з тетрагональною структурою на основі ромбічної потрійної сполуки Mo_2NiB_2 (тип W_2CoB_2 , просторова група $Im\bar{m}m$, символ Пірсона $o110$ [1,2]).

Фазові рівноваги при кристалізації сплавів нікелевого кута системи вивчені досить добре, а багата на молібден область потребує додаткового дослідження [1,2]. В цій роботі досліджені багаті на молібден сплави системи Mo-Ni-B (№№ 1–6, склад на рис. 1) у литому і відпаленому при субсолідусних температурах станах методами рентгено-фазового аналізу (РФА), диференційного термічного аналізу (ДТА), пірометрії за Пірані-Альтертумом і металографії з використанням ЛРСА. Вихідними компонентами були порошки молібдену, нікелю та бору. Сплави плавили в дуговій печі з лігатур: 59,6 мас. % Ni –40,4 мас. % B ; 72,5 мас. % Mo –27,5 мас. % B (вміст домішок: 0,01 % O_2 ; 0,06 % C ; 10^{-3} % за масою Fe).

Методом РФА в литих сплавах виявили: Mo ($a = 314,0 - 314,4$ пм); Mo_2B ($a = 555,0 - 555,2$ пм, $c = 473,8 - 474,1$ пм); MoNi ($a = 908,4 - 911,0$ пм, $b = 913,7 - 919,0$ пм, $c = 881,8 -$

$883,8$ пм); Mo_2NiB_2 ($a = 317,7$, $b = 455,2$, $c = 704,0$ пм (в литому сплаві № 4)).

За даними металографії у сплаві № 1 первинно кристалізується фаза на основі Mo , у сплаві № 4 – фаза Mo_2NiB_2 , а в сплавах № 5 і № 6 – фаза на основі Mo_2B . Склади сплавів № 2 і № 3 лежать на лінії ліквідуса.

На основі отриманих результатів і з використанням даних [1] побудована проекція поверхні ліквідуса системи Mo-Ni-B до 35 ат. % бору (рис. 1). Підтверджено, що в молібденовому куті вона характеризується існуванням чотирифазних неваріантних рівноваг перехідного типу: $U_2 (L + \text{Mo}_2\text{B} \Leftrightarrow (\text{Mo}) + \text{Mo}_2\text{NiB}_2)$ при 1320°C та $U_3 (L + (\text{Mo}) \Leftrightarrow \text{MoNi} + \text{Mo}_2\text{NiB}_2)$ при 1280°C . За нашими даними сполука Mo_2NiB_2 плавиться інконгруентно при 1790°C , її мікротвердість становить ~ 20 ГПа.

Література.

1. Кублій В.З., Бондар А.А., Уткін С.В., Петюх В.М., Лисенко С.І., Великанова Т.Я. // Порошковая металлургия. – 2008, № 3/4. – С. 69–83.
2. Morishita M., Koyama K., Yagi S., Zhang G. // J. Alloys Com. – 2001. – 314. – P. 212-218.

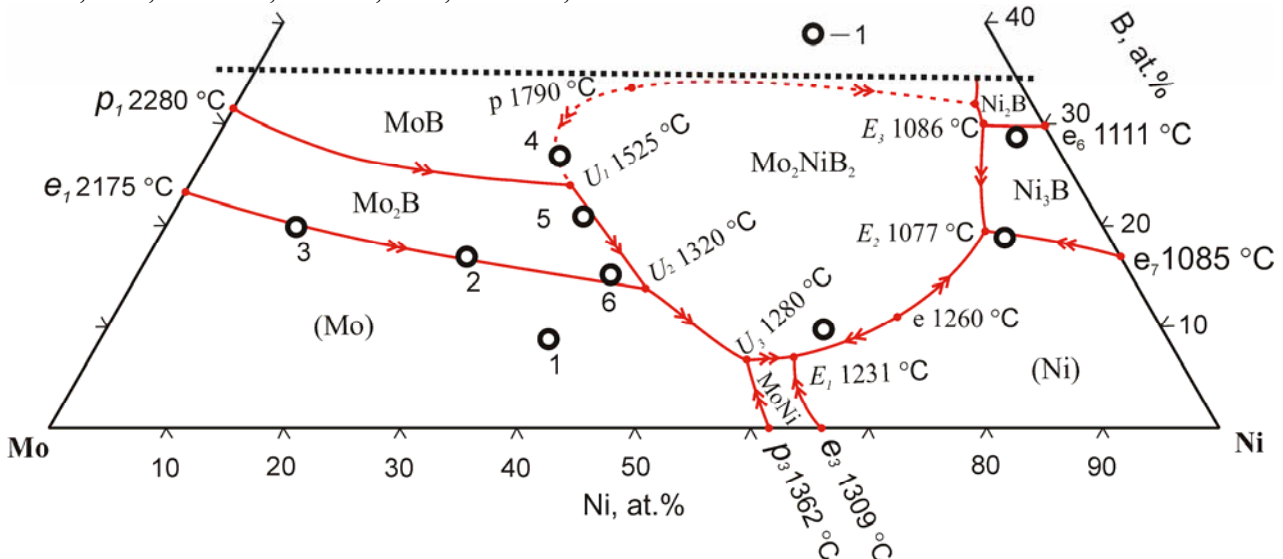

Рис. 1. Проекція поверхні ліквідуса системи Mo-Ni-B в області з вмістом бору до 35 ат. %.

1 – склад досліджених сплавів